

Samenvatting

Visie op zibs

Een fundament voor zibs als vertrekpunt voor de ontwikkeling van een gezamenlijke zib-strategie.

April 2022

Samenvatting

Zibs (zorginformatiebouwstenen) spelen een belangrijke rol in het Nederlandse zorginformatiestelsel. Als basis voor zorginformatie-uitwisseling, als fundament onder een duurzaam zorginformatiestelsel en als onderdeel van doelstellingen van landelijke programma's. Gebruikers doen steeds meer ervaringen op, stellen hogere eisen en hebben groeiende ambities.

Men interpreteert en gebruikt zibs echter niet altijd eenduidig. Dat zorgt voor vragen over: beheer en releasebeleid, ontwikkeling van nieuwe zibs en zib-compliance.

[De visie op zibs](#) geeft antwoorden op deze vragen. Het formuleert hoe zibs bedoeld zijn en wat de plek is van zibs in het zorginformatiestelsel. Ook signaleert het knelpunten en ontwikkelvragen en vormt daarmee het vertrekpunt om met stakeholders te werken aan een nationale en gemeenschappelijke zib-strategie om de knelpunten aan te pakken en de gewenste ontwikkelingen tot stand te brengen. Nictiz heeft dit document opgesteld op basis van de Zib-conferentie van 1 februari 2022: *Een gezamenlijk fundament voor zibs*.

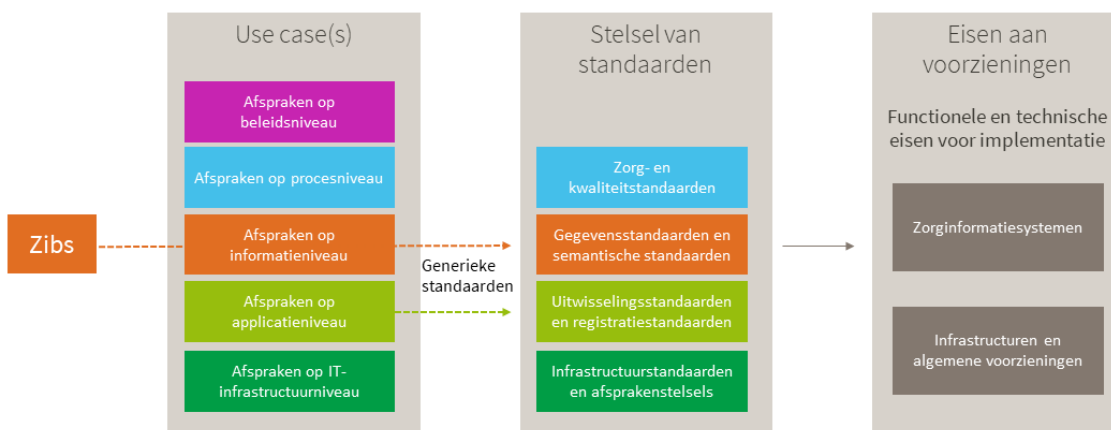
Deel 1: De basis

Deel 1 beschrijft de basis van het werken met zibs aan de hand van 4 onderwerpen.

De rol van zibs

Zibs dragen bij aan meer samenhang tussen informatieoplossingen in de zorg over domeinen en toepassingen heen. Om tot samenhang te komen, moet men afspraken maken op de verschillende lagen van het Nictiz lagenmodel en vastleggen in een stelsel van standaarden. Standaarden vormen de basis voor de functionele en technische eisen die worden gesteld aan voorzieningen zoals zorginformatiesystemen, infrastructuur en centrale voorzieningen.

We gebruiken zibs als gegevensstandaard waarop alle informatiestandaarden worden gebaseerd. Op de informatielaag, zorgbreed, over domeinen en sectoren heen en voor de verschillende usecases. Dat hebben we in Nederland zo afgesproken. We noemen de zibs daarom een generieke (gegevens)standaard. Bij elke zib als model op de informatielaag, horen een of meer technische implementaties die worden vormgegeven op de applicatielaag.

Zibs en CIMs

Zibs zijn een bijzondere vorm van CIMs (*Clinical Information Models*): informatiemodellen van zorginhoudelijke concepten. Ze bestaan uit gegevenselementen, hun kenmerken, relaties en terminologiekoppelingen. Zibs en CIMs zijn instrumenten om semantische interoperabiliteit te bereiken. Dat is een van de voorwaarden voor het bereiken van het doel: komen tot eenmalig, eenduidig vastleggen en meervoudig gebruik van informatie.

CIMs is een meer generieke term dan zibs: niet alle CIMs zijn zibs, maar wel alle zibs zijn CIMs. Dat betekent dat zibs aan alle eisen voldoen die aan CIMs gesteld worden. CIMs worden pas zibs als ze door het proces van toelating van nieuwe zibs gaan. En er wordt vastgesteld dat het een zorgconcept betreft waarvan in Nederland breder hergebruik (zorgbreed of over meerdere domeinen of meerdere toepassingen) wenselijk en relevant is.

Naarmate de kennis en ervaring met het gebruik van zibs groeit, wordt duidelijk dat, naast de reeds bestaande eisen die aan zibs worden gesteld, aanvullende afspraken over ontwerpkeuzes nodig zijn. De bestaande afspraken zijn al doende tot stand gekomen. Voor nieuwe zibs raden we een meer methodische benadering aan.

Governance, ontwikkeling en beheer

Het levenscyclusmanagement van zibs is gebaseerd op de norm NEN7522. Deze stelt eisen aan ontwikkeling, beheer en governance van zowel individuele standaarden (generiek en specifiek) als het stelsel van standaarden. Vanuit stelselbeheer moeten bij nieuwe versies van zibs de consequenties voor de informatiestandaarden goed meegenomen worden. Met name wat betreft de implementatie in software door leveranciers en het gebruik door zorgprofessionals. Zibs spelen een belangrijke rol bij het managen van samenhang tussen de verschillende onderdelen van het stelsel van standaarden. De stelselarchitectuur beschrijft alle voor beheer relevante componenten van stelselmanagement in onderlinge samenhang.

Implementatie en zib-compliance

Zib-compliance betekent een zodanige implementatie van processen en systemen, dat het met zibs beoogde hergebruik van informatie wordt ondersteund. Als systemen op zibs zijn gebaseerd, stelt dit eisen aan de interne inrichting, de user interfaces en de koppelvlakken.

Voor de interne inrichting gebeurt dat volgens het blackbox principe: er worden geen eisen gesteld aan de interne structuur en datamodellen van de database van een systeem, zo lang de gegevens maar in lijn met de definitie van de zibs opgeslagen en opgevraagd kunnen worden. Voor de user interface geldt dat deze moet aansluiten op de specificatie van de gegevensmodellen van de zibs en op de registratieafspraken die zijn gemaakt. Waar die registratieafspraken ontbreken moeten ze alsnog worden gemaakt. De user interface moet het de gebruiker gemakkelijk maken om gegevens op een juiste manier in te voeren: met zo min mogelijk kliks of door tabbladen bladeren.

Tot slot moet het systeem de gegevenselementen op de koppelvlakken volledig, ondubbelzinnig en conform de definitie van de datamodellen van de zibs kunnen mappen van het interne datamodel naar een uitwisselingsstandaard als HL7/CDA of FHIR en vice versa om gegevens te kunnen delen met andere systemen: opvragen, beschikbaar stellen, uitwisselen, ontvangen.

Deel 2: Vooruitkijken

Deel 2 kijkt vooruit op basis van de veranderende context: de context waarin zibs nu worden ingezet, is anders dan tijdens hun initiële ontwikkeling. Er is nu steeds meer aandacht voor het delen en gezamenlijk gebruiken van informatie, netwerkzorg, een zorgbrede uitwisseling en internationaal perspectief. Met daarbij een steeds nadrukkelijker rol voor de patiënt. Nictiz onderkent vervolgens zes strategische ontwikkeldoelen ten aanzien van zibs:

1. Bruikbaarheid

Zibs zijn pas van waarde als ze worden gebruikt voor en ondersteunend zijn aan eenmalig vastleggen en meervoudig gebruik van informatie. En wanneer wordt samengewerkt met via zibs gedeelde informatie. Om de bruikbaarheid van zibs te vergroten, moet de confrontatie tussen theorie en praktijk meer worden gezocht en gefaciliteerd. De kennis en ervaring van zorgverleners moet nog beter worden betrokken bij het ontwerp en gebruik van zibs. Met als doel een betere aansluiting tussen zibs en de zorgprocessen. Dit in het besef dat elke standaard – en dus ook elke zib – per definitie een *compromis* is. Een continue balanceer-act tussen heden en toekomst, praktijk en theorie, detail en abstract, en lokaal en internationaal.

2. Verwerkbaarheid

Voor software-ontwikkelaars en hun klanten is het van belang dat de benodigde ontwikkelinspanningen overzichtelijk blijven. Dat vraagt om een meer voorspelbaar zib-ontwikkeltraject, zodat men bij het implementeren beter kan anticiperen en makkelijker veranderingen kan verwerken. Het voeren van een meer transparant en samenhangend releasebeleid draagt daaraan bij. Een andere manier is zibs een meer vaste structuur geven. Met leveranciers willen we bespreken wat nog meer kan bijdragen aan de verwerkbaarheid.

3. Herbruikbaarheid

De huidige context vraagt meer aandacht voor het domeinoverstijgende aspect van zibs. Zibs moeten zorgbreed hergebruikt (kunnen) worden in informatiestandaarden. Dat moet het *uitgangspunt* zijn bij de ontwikkeling van zibs. Daar moeten Nictiz (als beheerder) en de houder van de zibs aan werken, in nauw overleg met de veldpartijen. Mogelijk is naast de zibs nog aanvullend instrumentarium wenselijk, bijvoorbeeld sectorspecifieke CIMs.

4. Eenduidige implementatie en gebruik

Wanneer men zibs verschillend interpreteert of toepast, kan dat problemen opleveren. Bestaande interpretatieverschillen moeten worden weggenomen en de ruimte voor interpretatieverschillen moet worden verkleind. Onder andere door meer duidelijkheid te geven over wat zibs zijn en hoe je ze implementeert en door het veld uit te nodigen knelpunten te identificeren. Maar ook door op alle lagen scherp en aanspreekbaar te zijn op het conformeren aan standaarden.

5. Zuiver gebruik van zibs

Zibs zijn waardevoller naarmate we ze zuiverder toepassen. Het moet duidelijk zijn welke plek de ze precies innemen in ons zorginformatiestelsel. De rol van zibs in de totale architectuur moet beter worden gedefinieerd. Met als doel dat de zibs meer robuust worden voor een dynamisch veranderende omgeving en veranderend gebruik.

Een betere 'rolvastheid' van zibs maakt het ook makkelijker om instrumenten te ontwikkelen die bijdragen aan de voorspelbaarheid ervan, bijvoorbeeld voor softwareontwikkelaars. Een goede stelselbrede architectuur helpt ook om ervoor te zorgen dat de samenhang tussen de verschillende onderdelen van het stelsel – inclusief de zibs – beter gemanaged kan worden.

6. Transitieproces

Zibs zijn onderdeel van het proces richting interoperabiliteit. Eenheid van taal en techniek op alle lagen, is niet in één keer te realiseren. Het vergt vele cycli van proberen, leren en aanpassen. De zibs spelen een belangrijke rol in dat proces. Met zibs kun je met elkaar afspraken maken hoe zorginformatie met elkaar te delen, ook in de fase waarin volledige overeenstemming en eenvormigheid (nog) niet haalbaar zijn. Kortcyclisch ontwikkelen, verbeteringen realiseren en leren, is geboden. Daardoor kan de ontwikkeling richting interoperabiliteit in beweging komen en blijven.

Conclusie

De Visie op zibs toont aan dat zibs moeten actualiseren en doorontwikkelen op de voortschrijdende praktijk en de veranderende context, in het licht van de oorspronkelijke bedoeling. Om de in Deel 1 gesignaleerde knelpunten weg te werken en goed aansluiting te vinden bij de strategische uitdagingen waar we voor staan, is het van belang een strategie te ontwikkelen op basis van de zes ontwikkeldoelen uit Deel 2. De realisatie van een *gezamenlijke zib-strategie* in het komende jaar is een opdracht voor het hele zorginformatieveld. Nictiz neemt hierin het voortouw en nodigt partijen uit om mee te doen. De bekrachtiging en uitvoering van de resulterende strategie is vervolgens aan de houder.

[Download hier de productvisie Visie op zibs](#)

Nictiz is de Nederlandse kennisorganisatie voor digitale informatie-uitwisseling in de zorg. Nictiz ontwikkelt en beheert standaarden die digitale informatie-uitwisseling mogelijk maken. We zorgen ervoor dat zorginformatie eenduidig kan worden vastgelegd en uitgewisseld. En we verzamelen en delen kennis over digitale informatie-uitwisseling in de zorg. Daarbij kijken we niet alleen naar Nederland, maar ook naar wat er internationaal gebeurt.

Nictiz | Postbus 19121 | 2500 CC Den Haag | Oude Middenweg 55 | 2491 AC Den Haag
070 - 317 34 50 | www.nictiz.nl

<https://creativecommons.org/licenses/by-sa/4.0/>